

łączonym do artykułu wykazie ważniejszych fabryk perkalu na Przedmieściu Oławskim w pierwszej połowie XIX w.

Wartość źródłową artykułu zwiększają zamieszczone w tekście liczne plany i wykresy ilustrujące wywody Autora.

PRACE I MATERIAŁY ETNOGRAFICZNE — zestawiała L. Matusik.

Rocznik 1948/1949 przynosi m. in. rozprawę S. Szczotki *Materiały do hodowli owiec w 18 wieku w państwie ślemieńskim na Żywiecczyźnie*. Jest to przedruk rękopisu ze zbiorów archiwalnych w Żywcu pt. *Instruktarz z informacją koło owiec pod komisją imci pana Bykowskiego po wszystkich dobrach Jaśnie Wielmożnego J. P. Wielopolskiego, koniuszego wielkiego koronnego, zalecony powtórnie anno Domini 1773-tio die 1 ma Januarii*.

Przedruk jest poprzedzony wstępem S. Szczotki. Dowiadujemy się z niego, że instruktarz powstał w 1748 r., w 1773 został ponownie spisany. Dostarcza on szereg ciekawych wiadomości odnośnie do gospodarki hodowlanej na folwarkach państwa ślemieńskiego (w danym okresie oświęcimsko-zatorskiego).

Na szczególną uwagę zasługuje fakt podkreślony przez wydawcę, że przy pisaniu powyższego instruktarza dużą rolę odegrali chłopci z terenu oświęcimsko-zatorskiego informując administratora dóbr o zasadach gospodarki halnej, umiejętnym obchodzeniu się z owcami i oszczędnym utrzymywaniu ich.

W roczniku 1950/1951 znajdujemy m. in. pracę B. Koczyńskiej-Jaworskiej *Gospodarka pastwenna w Beskidzie Śląskim*. Powyższa monografia oparta jest o badania terenowe na Śląsku Cieszyńskim. Za punkt wyjścia przy opracowywaniu przyjęto zagadnienie pasterskiej spółki gospodarczej i jej związek z życiem społecznym środowiska wiejskiego. W pierwszej części swej pracy Autorka daje przegląd dotychczasowych badań nad pasterstwem wysokogórskim oraz jego genezę. Następnie przechodzi do historii szałaśnictwa na Śląsku Cieszyńskim przedstawiając czytelnikowi początki osadnictwa, kolonizację wołoską i jej wpływ na szałaśnictwo, rozwój terytorialny szałaśnictwa i jego gospodarke. Część trzecia monografii przedstawia kulturę pasterską w obrzędach i zwyczajach. Jej opis jest poprzedzony opisem stosunków prawnospołecznych, ze szczególnym uwzględnieniem stosunków własnościowych i organizacji spółki szałaśniczej. Ponadto znajdujemy opisy stosunków gospodarczych dotyczących hodowli owiec, melioracji pastweno-górskich (koszarowania, zbierania kamieni), przerobu i użytkowania wełny oraz opisy narzędzi używanych przez pasterzy wysokogórskich.

POLSKA SZTUKA LUDOWA — zestawiała L. Matusik.

W roczniku VII (1953) znajdujemy umieszczony w z. 3 artykuł B. Bazieli *Ludowy haft śląski*. Na wstępie artykułu zaznaczony jest podział haftu na typy: starszy i młodszy, a następnie stwierdzenie, że typ starszy, który obecnie należy do rzadkości, utrzymał się m. in. na Śląsku. Autorka zwraca uwagę na stronę ornamentacyjną i sposób wykonania haftu, gdyż to pozwala często usunąć wątpliwości dotyczące jego chronologii i pochodzenia. W artykule zostały omówione typowe ściegi śląskie i podkreślono ich różnorodność. Materiał z terenu Śląska został przeanalizowany w porównaniu z innymi okolicami Polski. W zakończeniu podkreślono dość wczesne zetknięcie się ludności śląskiej z przemysłowymi mia-

stami, co wyrobiło wśród artystów ludowych z terenów Śląska odmienne upodobania dostosowane do codziennych potrzeb i wymagań.

Spośród treści zeszytu 6 tegoż rocznika wymienić należy artykuł R. Reinfussa *Elementy renesansowe w polskim meblarstwie ludowym*. Powyższy artykuł poświęcony jest zagadnieniu wpływu Odrodzenia na rozwój mebli ludowych w oparciu głównie o materiał muzealny. Brak źródeł historycznych nie pozwolił Autorowi na danie wyczerpującej odpowiedzi, lecz pozwolił stwierdzić, że proces przemian, którym ulegało wyposażenie chałupy wiejskiej, nie był na ziemiach polskich jednolity. Wpływy te silniej i głębiej zaznaczyły się na zachodzie kraju, zwłaszcza na Śląsku. Omawiając zdobnictwo mebli w renesansie przez malarstwo oraz oklejki fornirowane zaznacza, że znajdowały dość częste zastosowanie na Śląsku. Ponadto w dekoracji malarskiej sprzętów ludowych na Śląsku Dolnym spotykamy widoki miast, zamków, co znajduje swą analogię we włoskich skrzyniach renesansowych. W dalszym ciągu artykułu podkreśla Autor wpływ renesansu na inne sprzęty domowe, z zaznaczeniem pewnych odrębności w śląskim zdobnictwie ludowym.

Rocznik VIII (1954) przynosi w zesz. 1 artykuł J. Rosen-Przeworskiej *Ubiór na ziemiach polskich w okresie wczesnego średniowiecza*. W artykule tym daje Autorka ogólny szkic omawianej problematyki oraz naukową analizę materiałów dotyczących wczesnośredniowiecznego ubioru polskiego, a następnie zwraca uwagę na trudności wyłaniające się przed współczesnym badaczem. Autorka opiera się na materiale ikonograficznym (zupełnie pomijając źródła pisane), który przeanalizowała w świetle badań archeologicznych i historycznych na tle porównawczym materiałów z państw ościennych.

Na tak zestawionym materiale naukowym ukazuje Autorka specyfikę ubioru polskiego do VII w. Rozpatrując fragmentaryczne materiały archeologiczne zwraca szczególną uwagę na książęcą mogiłę z Zakrzowa (pow. Oleśnica) datowaną na IV w., którą zalicza do jednych z najbardziej interesujących zabytków. Znaleziono tam bowiem cenną złotą biżuterię oraz sześć rodzajów tkanin świadczących o wysoko postawionej technice tkackiej na Śląsku. O poziomie tej techniki świadczy również ponad sto kawałków tkanin znalezionych w Opolu.

Tkaniny opolskie są o różnych splotach utkanych z miejscowej wełny — grubej i cienkorunnej. Z zabytków opolskich na specjalną uwagę zasługują części warsztatu tkackiego poziomego, prawdopodobnie najstarszego w Polsce. Pojawienie się tego typu krosien mówi wyraźnie o doskonaleniu się techniki tkackiej, co z kolei ma duże znaczenie dla historii rozwoju odzieży w Polsce. Obok tkanin miejscowego pochodzenia znajdujemy w Opolu ślady lnu włoskiego i chińskiej trawki — rami. Według argumentacji Autorki tkaniny opolskie mają potwierdzić fakt, że pasiaki na terenach polskich nie były zapożyczone ani narzucone z zewnątrz, jak to niegdyś interpretowano.

Przechodząc do omówienia ubioru XI-XII w. Autorka zaznacza, że mamy więcej materiałów i spośród szeregu zabytków ikonograficznych wymienia tympanon z kościoła N.M.P. na Piasku, św. Michała oraz płaskorzeźby i freski wczesnoromańskie odkryte w ostatnich czasach w Strzelinie. Analizując strój Marii Włostowicowej stwierdza, że długi płaszcz Marii daje nam wyobrażenie o płaszczach noszonych przez możne panie w tym okresie. Zwraca równocześnie uwagę na po-

dobieństwo stroju Marii z Regelindą przedstawianą w rzeźbie katedralnej w Naumburgu.

Ubiór męski określa na podstawie rzeźb z tympanonu kościoła Św. Michała we Wrocławiu. Na zakończenie Autorka nadmienia, że ubiór polski wykazuje bliższe analogie do strojów znanych z ikonografii rzymskiej.

W nr 2 znajdujemy ponownie artykuł tejże Autorki *O ubiorze chłopskim od 13 w. do renesansu*. W oparciu o materiał ikonograficzny Autorka stara się przedstawić genezę i rozwój stroju chłopskiego w danym okresie. Podkreśla, że okres ten jest szczególnie interesujący, gdyż zwiastuje nowe kroje i nowe typy odzieży, a przy tym charakter codziennego odzienia zmienia się w zależności od klasy społecznej i zróżnicowuje się w obrębie jednej klasy. Jest to bowiem okres, kiedy produkcja tkanin odzieżowych traci stopniowo wyłączny charakter zajęcia domowego i przekształca się na rzemiosło cechowe. Opisując odzież noszoną na dworze polskim w XIII w. Autorka powołuje się na postacie z fryzu okalającego tumbę Henryka IV. Zmiany w stroju chłopskim przedstawia nam Autorka na podstawie płaskorzeźby z Trzebnicy (około 1230) *Męczeństwo świętego*. Tutaj postać Dawida odziana w chłopską płótniankę daje nam wyobrażenie o stroju chłopskim codziennym z danego okresu. Jest to w ogóle jeden z bardzo nielicznych przykładów robotniczej odzieży chłopskiej. Do XIV w. najbardziej wszechstronnym materiałem do badania ubioru chłopskiego jest *Legenda o św. Jadwidze*, zwana inaczej *Kodeksem ostrowskim*, wykonana przez Mikołaja Prziwę w 1353 r. na zamówienie Ludwika I, księcia Brzegu. Autorka analizuje ubiór przedstawicieli wszystkich warstw społecznych występujących w *Legendzie*, tj. księcia, dworzan, rycerzy, giermków oraz murarzy, rybaków, podróżnych, pielgrzymów, kmieci, którym księżra obniża czynsz, i zamożnych siedlaków naśladowujących ubiór klas posiadających. Jeżeli chodzi o strój magnacki, to Autorka analizuje jeszcze ubiory z nagrobków książąt Juty i Bolka ziębickiego, Anny i Waclawa z Legnicy, Anny i Bolka III cpolskiego. Autorka zaznacza, że rysunek wyobrażający księżnę Jadwigę w wysokiej ślubnej koronie jest jednym z nielicznych w ikonografii polskiej przykładów obrazujących weselny strój panny młodej, który utrzymał się w stroju chłopskim, np. jako galanda na Śląsku. Ponadto zwraca uwagę na fakt, że kaftany z *Kodeksu ostrowskiego* są prototypem tych kaftanów chłopskich, które do XVI w. były rozpowszechnione na Śląsku. Strój XV w. omawiany jest przez Autorkę na podstawie nieśląskich materiałów ikonograficznych, lecz znajdujemy tu szereg cennych analogii w stosunku do *Kodeksu ostrowskiego* lub innych płaskorzeźb Śląska.

W tymże numerze S. Wallis, jeden z najwybitniejszych zbieraczy materiałów w zakresie folkloru śląskiego, zamieszcza *Słownik górno-śląskich wyrażań ludowych*. Jest to fragment z przygotowywanej od szeregu lat pracy. Powyższy fragment przedstawia nam w układzie alfabetycznym wyrazy wybrane, dotyczące sztuki ludowej i folkloru śląskiego. Stanowi to cenny przyczynek do poznania gwarowego słownictwa i kultury ludu górno-śląskiego.

WOPROSY ISTORII — zestawili M. Pater.

Pierwsze zeszyty z r. 1954 przynoszą bogaty i ważny dla badaczy dziejów Śląska materiał dotyczący problematyki niemieckiej. W zeszycie 1 (s. 60-79) artykuł M. Smirina *Rol narodnych mas na zarys borby za gosudarstwiennoje jedinstwo Germanii (XV—XVI w.)* jest odpowiedzią na próby fałszowania historii